

انتخابات ریاست جمهوری سوریه؛ گامی در مسیر تثبیت مشروعیت سیاسی

طرح مسئله

سوریه با گذشت ۷ سال از زمان برگزاری انتخابات ریاست جمهوری در سال ۲۰۱۴، امروز دوباره آماده برگزاری انتخابات ریاست جمهوری می‌شود. براساس اعلام مجلس ملی سوریه این انتخابات سی‌ویکم اردیبهشت‌ماه در خارج از کشور و هفتم خردادماه در داخل برگزار می‌شود. در این دوره صلاحیت سه نفر از جمله بشار اسد برای نامزدی در انتخابات از سوی دادگاه قانون اساسی سوریه مورد تأیید قرار گرفته است. اگرچه بیش از ۵۰ نفر اعلام نامزدی کرده بودند، ولی براساس قانون، هر نامزد باید حداقل امضای ۳۵ نفر از نمایندگان مجلس را به‌عنوان تأییدیه به دادگاه قانون اساسی ارائه کند؛ بسیاری از نامزدها، وزن سیاسی لازم را برای اخذ تأییدیه از نمایندگان پارلمان در اختیار نداشتند و به‌طور طبیعی از صحنه انتخابات خارج شدند.

در این انتخابات نظام سوریه نسبت به انتخابات سال ۲۰۱۴، دست بازتری برای برگزاری انتخابات دارد و می‌تواند حوزه‌های وسیع‌تری را به‌لحاظ جغرافیایی و جمعیتی پوشش دهد. بدین لحاظ، اکثر قریب به اتفاق مناطق پرجمعیت سوریه یعنی، دمشق، حلب، حمص، حما، درعا، قنیطره، استان‌های ساحلی (لاذقیه و طرطوس)، دیرالزور، سویداء و بخش وسیعی از رقه تحت سیطره نظام است و تنها دو نقطه نسبتاً متراکم جمعیتی یعنی ادلب و شرق فرات خارج از تسلط دولت است، البته بخش‌های کمتر متراکم مانند برخی شهرها و روستاهای نوار شمالی استان حلب نیز تحت اشغال معارضان همسو با ترکیه است؛ که نظام سوریه در این مناطق نیز امکان برگزاری انتخابات را ندارد. در خارج از کشور نیز سوری‌ها می‌توانند با فعال کردن صندوق‌های رأی در لبنان مانور خوبی از مشارکت آوارگان سوری را به نمایش بگذارند؛ مضافاً بر اینکه بسیاری از نمایندگی‌های فعال سوریه در کشورهای همسو آماده اخذ آرای سوری‌های مقیم خارج هستند.

تحلیل و ارزیابی

این انتخابات بدین لحاظ که پس از پیروزی‌های میدانی ارتش سوریه و هم‌پیمانان در یک جنگ تمام‌عیار برگزار می‌شود و صحنه‌ای برای تثبیت حاکمیت پس از بحران امنیتی به‌حساب می‌آید، یک نقطه عطف مهم است. بر این اساس، میزان ایستادگی حاکمیت برای برگزاری موفق این انتخابات و همراهی کشورهای هم‌پیمان، تأثیر بالایی در عبور از این مرحله حساس و تاریخی خواهد داشت. سوریه پس از یک دهه بحران امنیتی و با فائق آمدن بر تروریسم داخلی و صادراتی، در صورتی که بتواند همچنان براساس معیارهای اصولی خود انتخابات ریاست جمهوری را برگزار کند، گام مهمی را در تثبیت مشروعیت سیاسی برخواهد داشت.

معاونت مطالعات
سیاسی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:
۲۶۰۱۷۵۱۴

تاریخ انتشار:
۱۴۰۰/۲/۱۸

بر همین اساس است که برگزاری انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۲۱ به میدان رقابت دشمنان و دوستان سوریه مبدل شده است. طیف مخالفان منطقه‌ای و بین‌المللی به همراه معارضان نظام (از طیف‌های مختلف) درصددند، شکست‌های میدانی خود را در صحنه سیاسی جبران کنند و اجازه ندهند، پیروزی‌هایی را که نظام سوریه در عرصه نظامی و امنیتی کسب نموده، در عرصه سیاسی تثبیت نماید و گام مؤثری در افزایش مشروعیت حاکمیت بردارد.

آمریکا در اولین واکنش به برگزاری انتخابات ریاست جمهوری در سوریه، مشروعیت انتخابات را زیر سؤال برده است؛ نماینده آمریکا در سازمان ملل اعلام کرده که انتخابات در سوریه آزاد و سالم نیست و نمایانگر اراده ملت سوریه نخواهد بود. فرانسه و انگلیس نیز با رد مشروعیت این انتخابات، اعلام کرده‌اند که اصل و نتیجه انتخابات را به رسمیت نخواهند شناخت. ترکیه نیز مواضع مشابهی اتخاذ کرده است، البته کشورهای عربی تا این لحظه سکوت اختیار کرده‌اند.

پدرسون، نماینده دبیرکل سازمان ملل در امور سوریه، در اولین موضع‌گیری در خصوص انتخابات هفتم خردادماه، اگرچه مستقیماً مشروعیت انتخابات ریاست جمهوری را زیر سؤال نبرد، ولی، تلویحاً این انتخابات را به رسمیت نشناخت و گفت که این انتخابات بخشی از فرایند سیاسی شورای امنیت سازمان ملل نیست؛ اشاره پدرسون به حکم قطعنامه ۲۲۵۴ شورای امنیت و بیانیه ژنو است که برگزاری هرگونه انتخابات را منوط به تشکیل دوره انتقالی و تدوین قانون اساسی جدید دانسته‌اند. در عین حال، پدرسون به خاطر حفظ ارتباط با دمشق و نمایش بی‌طرفی سازمان ملل، مستقیماً به انتخابات هفتم خردادماه، حمله نکرد و مشروعیت آن را زیر سؤال نبرد. در واقع پدرسون نیازمند کانال ارتباطی با نظام سوریه برای استمرار تلاش‌هایش در چارچوب قطعنامه ۲۲۵۴ و کمیته تدوین قانون اساسی است و مأموریت ندارد که این کانال ارتباطی را که نقش تعیین‌کننده‌ای برای اعمال فشار سیاسی بر دولت سوریه دارد، از دست بدهد. در میان معارضان نظام، تقریباً هیچ‌یک از گروه‌ها و شخصیت‌های مخالف (چه معارضان به اصطلاح خوش‌خیم و ملی و چه معارضان وابسته به جریان‌های خارجی، همچنین همه طیف‌های گروه‌های مسلح) این انتخابات را به رسمیت نشناخته و به‌طور علنی با آن مخالفت کرده‌اند. ائتلاف ملی و هیئت مذاکرات، همچنین هیئت معارضه در کمیته تدوین قانون اساسی، این انتخابات را غیرقانونی دانسته و برگزاری آن را بی‌ارزش قلمداد کرده‌اند.

حتی طیف معارضه وابسته به مسکو به رهبری قدری جمیل که انتظار می‌رفت موضع میانه‌تری اتخاذ کند، صریحاً این انتخابات را رد کرد. قدری جمیل که به ارتباط و نزدیکی به کاخ کرملین معروف است، با صدور بیانیه‌ای بر تحریم انتخابات ریاست جمهوری تأکید کرد. نکته حائز اهمیت این است که قدری جمیل در بیانیه خود تأکید کرد که انتخابات ۲۸ می (هفتم خردادماه) هیچ ارتباطی با انتخابات مصرح در قطعنامه ۲۲۵۴ شورای امنیت (که بر برگزاری انتخابات براساس قانون اساسی جدید مورد اتفاق همه سوری‌ها تأکید می‌کند) ندارد. قدری جمیل تأکید کرده که این انتخابات کمکی به حل بحران سوریه نمی‌کند. وی اجرای کامل قطعنامه ۲۲۵۴ را راه الزامی و تنها مسیر برای حل و فصل بحران سوریه قلمداد کرده است.

در میان کشورهای همسو با دولت سوریه، موضع رسمی روسیه تأیید انتخابات ریاست جمهوری (به‌عنوان فرایند داخلی مربوط به حاکمیت سوریه) است. وزارت خارجه روسیه انتخابات ریاست جمهوری را منطبق با قانون اساسی موجود دانسته و افزوده است، آنچه خلاف این گفته می‌شود در راستای اعمال فشار بر دمشق و دخالت در امور داخلی آن است. لذا موضع رسمی و اعلامی روس‌ها به‌گونه‌ای بیان شده که در طیف کشورهای همسو با نظام سوریه، موجد انسجام و مانع ورود شبهه در خصوص حمایت یا عدم حمایت مسکو از این انتخابات است. با این حال، همچنان دشمنان نظام سوریه تلاش می‌کنند، اختلاف مواضع رسمی روسیه با مواضع اعلامی

ازسوی معارضة نزدیک به کرم‌لین را این‌گونه تفسیر کنند که روسیه قصد دارد تمام تخم‌مرغ‌های خود را در سبد نظام قرار ندهد و با معارضة نیز کار کند. در مقابل می‌توان این اختلاف مواضع را یک روند طبیعی قلمداد کرد؛ زیرا معارضة نزدیک به مسکو نیز برای اینکه متهم به مزدوری نشود و مصداقیت خود را در میان معارضان از دست ندهد، نیازمند اتخاذ مواضع مخالف در برابر اراده حاکمیت سوریه در خصوص انتخابات است. معارضة از هر طیفی که باشد، نیازمند حفظ حداقل‌هایی از مواضع مخالف است؛ مخصوصاً زمانی که هنوز تکلیف قانون اساسی جدید و مسئله قدرت سیاسی در آن مشخص نیست.

نتیجه‌گیری

انتخابات ریاست‌جمهوری سال ۲۰۱۴ که در اوج بحران امنیتی و جنگ داخلی برگزار شد، تلاشی برای حفظ حداقل‌های مشروعیت سیاسی نظام حاکم بود. در آن انتخابات، سوریه یک مرحله دشوار را پشت سر گذاشت و توانست انتخابات را در شرایطی برگزار کند که حدود ۷۰ درصد از خاک کشور (و حدود نیمی از جمعیت) خارج از سیطره حاکمیت بود، داعش در بخش وسیعی از جغرافیای کشور تسلط داشت، جبهه‌النصره جنوب و بخش‌هایی از ریف دمشق به همراه ادلب را در اختیار داشت، جیش‌الاسلام بخش‌هایی از حومه پایتخت و صحرای مرکزی را اشغال کرده بود و از مسیر بادیه الشام به مرز اردن متصل بود و از حمایت‌های نظامی عربستان برخوردار بود، فیلق الرحمن در ریف دمشق، حما و حمص و شمال کشور از حمایت‌های مالی و نظامی قطر و ترکیه برخوردار بود و احرار الشام به‌عنوان بازوی نظامی اخوان‌المسلمین در ائتلاف با سایر گروه‌ها، حلب و نوار شمالی را در اختیار داشت و ارتش آزاد با نیروی اسمی ۴۰ هزار نفری در شمال و جنوب کشور با ارتش سوریه و هم‌پیمانان آن می‌جنگید، همچنین کردها (قسد) با طراحی و پشتیبانی همه‌جانبه آمریکا بخش‌هایی از شمال شرق فرات را تصرف کرده بودند.

امروز انتخابات ریاست‌جمهوری درحالی برگزار می‌شود که همه تلاش‌های منطقه‌ای و بین‌المللی برای سرنگونی نظام سوریه در یک دهه گذشته به سرانجام نرسیده و همه کشورهایی که روزی برای ساقط کردن حکومت بشار اسد انواع و اقسام گروه‌های مسلح را راه‌اندازی کرده بودند یا سلاح و تجهیزات به آنها می‌رساندند، امروز این شعار مشترک را سر می‌دهند: «بحران سوریه راه‌حل نظامی ندارد». این به‌معنای این است که نظام سوریه مرحله دشوار بحران، یعنی جنگ تمام‌عیار مستظهر به پشتیبانی منطقه‌ای و بین‌المللی را پشت سر گذاشته و وارد مرحله تثبیت وضعیت سیاسی و افزایش ارکان مشروعیت شده است.

ایستادگی و اصرار دمشق درخصوص برگزاری انتخابات در موعد معین، نشان می‌دهد ظرفیت و توانایی‌های نظام برای اعمال قدرت سیاسی و اراده حاکمیت به‌طور معناداری افزایش یافته است. این شرایط نویدبخش این موضوع اساسی است که سوریه در آینده بتواند با همراهی هم‌پیمانان خود در جبهه مقاومت، نقش فعال خود در مقاومت ضدصهیونیستی و ضداستکباری را احیا نماید. ورود به این مرحله نیازمند برخورد فعال محور مقاومت و بهره‌برداری از فرصت‌هایی است که در سایه پیروزی‌های سیاسی و نظامی - راهبردی به‌دست آمده است.